

MIKLOŠ KÜZMIČ IN PREKMURSKI PROTESTANTI

Zadnje čase je kar veliko napisanega in tudi objavljenega o prekmurskem katoliškem duhovniku in prvem katoliškem prekmurskem piscu sedmih knjig.

Medtem so bile odkrite in tudi objavljene, predvsem s strani dr. Jožefa Smeja, dobrega poznavalca Küzmičevega življenja in dela.

Nekaj časa je prevladovalo tudi mnenje, da so bili Küzmič in njegovi starši evangeličani in da je postal v köszeški sirotišnici Küzmič konvertit, kakor številni drugi, saj v svojih pesmih opeva vse, razen svojih staršev, kakor da bi se jih izogibal zaradi verskih ozirrov. Vendar je v katoliški krstni knjigi župnije pri Gradu zapisan 15. septembra krst otroka z imenom Mikloš Küzmič, leta 1740 pa še sestre Suzane.¹

Küzmič je posvečal veliko skrb za izobraževanje prekmurskih otrok, tako katoliških kot evangeličanskih, s tem da so zadnji postali potem konvertiti, torej so prestopili iz evangeličanske vere v katoliško. Pri tem se je izkazal kot velik dobrotnik prvi sombotelski škof, leta 1777 ustanovljene sombotelske škofije, Janos Szily.

V času delovanja Mikloša Küzmiča se je namreč v köszeškem zavodu in gimnaziji izšolalo iz Prekmurja 27 duhovnikov in 10 učiteljev, medtem ko so si mnogi izbrali druge poklice. Küzmič je iz svoje župnije izprosil pri škofu sprejem v köszeški zavod in gimnazijo 38 dijakom, od teh je bilo 28 konvertitov. Posredoval je prav tako za dijake drugih prekmurskih župnij, skupaj, po Smejevem poročanju, kar 123 dijakom².

Med konvertiti naj omenim le nekaj imen: Nikolaj Küzmič, nečak M. Küzmiča iz Dolnjih Slaveč (1763)³, Peter Borkovič iz Vučje gomile (1774), Adam (1770) in Janez Rittoper iz Kuštanovec, Franc Hujs (ok. 1774) iz Ivanovec, Franc Berke (1769) iz Ratkovec idr.

¹ Liber Baptizatorum. I. kötet, Felső-Lendva.

² J. Smej, Skrb Mikloša Küzmiča za dijake, v: ČZN 1997, 1, 5-15.

³ V oklepaju je letnica rojstva.

Prekmurški dijaki so v Köszeгу stanovali v Semenišču spreobrnjencev, imenovanem Seminarium Convertitarum, pozneje znanem pod imenom Kelz-Adelffy árvaház (Sirotišnica Kelz-Adelffy). Ime je dobila po dveh dobrotnikih, ki sta zapustila večji del premoženja temu zavodu.

Naslednja zanimiva zadeva je glede toleračnega patenta. Znano je, da je sombotelski škof Szily nasprotoval odredbam cesarja Jožefa II. Tako je na primer tolerančni patent, ki ga je cesar izdal 29. oktobra 1781, Szily objavil komaj 9. julija 1782, saj po tem patentu protestantski duhovniki več niso glede duhovniških opravil podložni katoliškim župnikom. Božja služba se lahko opravlja tudi drugje, ne zgolj v tako imenovanih artikularnih krajih. V kronostihu 30. decembra 1783 M. Küzmič želi, da bi Szily doživel preklic tega tolerančnega patenta. Szily je namreč dovolil, da je M. Küzmič prevedel v prekmurščino ta cesarsko-kraljevi odlok, stroške prevoda pa naj bi poravnal visoki kraljevski namestniški svet v Požunu. Prevod v prekmurščino je bil po sodbi Küzmiča potreben zato, ker se je baje širila govorica: »Ko je bil rimski papež na Dunaju, so pred cesarjem in škofi pretresli vprašanje ver in da je bila med drugimi kar najbolj potrjena luteranska«.

Papež Pij VI. je prispel na Dunaj 22. marca 1782, da bi cesarja pregovoril, da odneha s proticerkvenimi ukrepi. Tja je prišel tudi sombotelski škof Szily in papež ga je sprejel 3. aprila 1782. Ker je Jožef II. videl v škofu svojega nasprotnika, mu je prepovedal nadaljnje bivanje na Dunaju in naročil, da se mora v roku 24 ur odpraviti v Bratislavo, tam o svojem dejanju odgovarjati pred Kraljevskim namestniškim svetom (coram Consilio Locumtentiali) in se potem takoj vrniti v svojo škofijo.

V pismu z dne 20. maja 1782 Küzmič med drugim, ko ima spet dva evangeličanska dijaka za sprejem v sirotišnico, škofu piše: »O ko bi le mogli vse take nedolžne duše iztrgati nekatoliškim staršem, da bi jih vzgojili v zveličavni veri. Toda joj! V tem kotu je v naši duhovni žetvi že odklenkalo, kajti v te kraje je vdrl duhovnik augsburške veroizpovedi, ki je skozi 14 dni delil sveto večerjo ne samo našim Slovencem, ampak tudi Ogrom in Nemcem, ki so množično skupaj vreli k njemu. Zapeljivec je sicer že odšel, vendar v upanju, da se vrne. O da se ne bi nikoli.« Tukaj Küzmič misli na evangeličanskega pastorja Mihaela Bakoša, ki je prišel iz Šurda, kjer je služboval kot pastor namesto predhodnika Števana Küzmiča, in prišel leta 1782 potrjevat v veri evangeličanske vernike, nakar se je leta 1783 preselil kot pastor v

Križevce v Prekmurju in ponovno ustanovil eno prvih treh evangeličanskih cerkvenih občin v Prekmurju.

Naslednja zanimivost je Kūzmičev odnos do prevoda Novega zakona, ki ga je leta 1771 za prekmursko govoreče prebivalstvo oskrbel Števan Kūzmič. Mikloš Kūzmič je namreč škofu Szilyju 1. 11. 1777 med drugim pisal: »... menim, da moj trud pri prevajanju evangelijev ni zaman, saj slovensko ljudstvo željno pričakuje, da bi videlo tisk v svojem jeziku. Vidi ga sicer, in vendar – o da ga nikoli ne bi bilo videlo – namreč knjigo Nuvoga zákona, ki vsebuje prevod v ta naš jezik. Knjigo so prinesli k nam iz saksonske tiskarne. Knjiga nehote zbuja odpor in bi jo kot tako morali iztrgati iz rok katoličanov, ker je izpod peresa krivoverskega avtorja, Števana Kūzmiča, surdanskega predikanta, ki mi je sicer soroden po priimku, ne pa po veri. Ko to knjigo z užitkom berejo zlasti tisti, ki drugega jezika ne razumejo, je od njene uporabe ne bo mogoče zlahka in s potrpežljivostjo odvrniti, dokler ne bomo namesto nje natisnili naših knjig. V nemajhno zadrego nas spravlja to, da naši nasprotniki za svoje vernike žrtvujejo dneve in noči in so nenehno na delu. Bolj si prizadevajo za to, da bi svoje utrdili v sekti, druge pa zapeljali, kakor pa mi, da bi naše potrdili v veri, blodeče pa spravili nazaj na pravo pot.«⁴

Seveda želje, da prevoda Števana Kūzmiča ne bi bilo, ne izraža zaradi slovstva, ampak zaradi vere. Zavedati se moramo tudi dejstva, da je tridentinski koncil prepovedal katoličanom uporabo Svetega pisma, ki bi ga bili prevedli ali izdali nekatoličani.

Še bi se našle zanimivosti, ki bi osvetlile to stran odnosov in pojasnile prostor in čas ter dokazale, da protireformacija v tem prostoru vseeno ni bila tako kruta kot drugje in da je bila uporabljena zanimiva posebna metoda tako imenovane evangelizacije. Mikloš Kūzmič je bil nedvomno goreč privrženec katoliške vere tako s telesom, dušo in duhom, vsaj tako izpričujejo njegova pisma škofu in njegova dejanja v praksi, zato nas ob vsem tem ne preseneča njegov odnos do evangeličanov, še posebno v tistem času, ko se je morala potrjevati in dokazovati hkrati tudi nova sombotelska škofija, k čemer je veliko pripomogel sam Mikloš Kūzmič tudi s svojim odnosom do protestantov.

Franc Kuzmič

⁴ J. Smej, Se je Mikloš Küzmič v svojem prevodu Evangyliomovo res nasanjal na Štefana Küzmiča?, v: Slavistična revija (Ljubljana) 45 (1997) 3-4, str. 537.